

NIETZSCHE, Friedrich Wilhelm (1844 – 1900): Alman düşünür, şair ve deneme yazarı. 1850'de Naumburg'da, 1858/64 yılları arasında da Pforta Okulu'nda okudu. 1864/65 yıllarında Bonn'da klasik filoloji okudu ve öğretmeni dil bilgini W. Ritschl'in ardından Leipzig'e gitti. Burada

1868'de Wagner'le tanıştı; 1869'da daha doktorasını tamamlamadan, Ritschl'in aracılığıyla Basel Üniversitesi'nde klasik filoloji profesörü olarak ders vermeye başladı. 1870/71 Fransa-Prusya Savaşı'nda orduya alındı. 1882'de Roma'da, ileride Rilke ve Freud'la da yakın ilişkiler kuracak olan, yazar Lou Andreas-Salome'yle tanıştı. Aralarında tutkulu bir ilişki oluştu. 19 yüzyıl sonunun en etkili karşı-tarihselci ve akıldışı düşünürlerinden olan Nietzsche, geçerli tüm değerleri ve yaşama biçimlerini yıkmış, modernist bakış açısının öncüsü olmuştur.

Başlıca eserleri:

Tragedyanın Doğuşu, Gezgin ile Gölgesi, İnsanca Pek İnsanca, Şen Bilim, Böyle Buyurdu Zerdüşt, İyinin ve Kötünün Ötesinde, Ahlakın Soykütüğü, Wagner Olayı, Dionysos Dithyrambosları, Putların Alacakaranlığı, Deccal.

NAZAR TÜYSÜZOĞLU, 1979 yılında Ankara'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi'nde Psikoloji, Berlin Humboldt Üniversitesi'nde Klinik Psikoloji yüksek lisans eğitimi aldı. Berlin Charité Hastanesi'nde terapist olarak, Max Planck Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalıştı.

Psikoloji ve felsefe dergilerinde yazıyor. Rainer Maria Rilke'nin *Duino Ağıtları* çevirisi yayınlandı (2013). Farklı alanlarda seminer veren, psikosinema alanında etkinlikler düzenleyen yazar ve çevirmen, halen bir vakıf üniversitesi bünyesinde çalışıyor.

FRIEDRICH NIETZSCHE

ECCE HOMO

Kişi Nasıl Olduğu Şeye Dönüřür

Türkçesi

Nazar Tüysüzoğlu

Remzi Kitabevi

FRIEDRICH NIETZSCHE / ECCE HOMO

© Türkçe çeviri: Remzi Kitabevi, 2018

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Türkçesi: Nazar Tüysüzöğlü

Editör: Kerem Çalışkan

Kapak resmi: Caspar David Fredrich

Kapak düzeni: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1874-6

BİRİNCİ BASIM: Kasım 2018

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika No: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika No: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çifçi Mücellit, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi

5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul

Tel (212) 629 4783

İÇİNDEKİLER

Önsöz,	7
Neden Böyle Bilgeyim,	13
Neden Böyle Akıllıyım,	27
Neden Böyle İyi Kitaplar Yazıyorum,	47
Tragedyanın Doğuşu,	59
Zamansız Yazılar,	65
İnsanca, Pek İnsanca,	71
Tan Kızılığ,ı,	79
Şen Bilim,	83
Böyle Buyurdu Zerdüş,t,	85
İyinin ve Kötünün Ötesinde,	101
Ahlakın Soykütüğü,	103
Putların Alacakaranlığı,	105
Wagner Olayı,	109
Neden Bir Yazgıyım,	117

ÖNSÖZ

I

Yakında insanlığın karşısına, şimdiye dek kendisine yöneltilmiş en ağır taleple çıkacağımla düşünerek önce *kim olduğumu* söylemeyi kaçınılmaz buluyorum. Aslında biliniyor olmalıydı:

“Kendimi gizlemiş” değilim çünkü. Ancak ödevimin büyüklüğü ile çağdaşlarımın *küçüklüğü* arasındaki uçurumdan anlaşılıyor ki, beni duymadılar, görmediler bile. Kendi imkânlarımla yaşıyorum ben; belki yaşıyor oluşum da yalnızca bir önyargı?... Yaşamadığıma kendimi inandırmam için, yazları Yukarı-Engadin⁽¹⁾'e gelen “aydınlardan” biriyle konuşmam yeter. Bu koşullarda, alışkanlıklarımı, dahası içgüdüsel gururumu isyan ettiren şöyle bir şeyler söyleme zorunluğu var: *Dinleyin beni! Çünkü ben şuyum buyum. Her şeyden önce beni diğerleriyle karıştırmayın.*

II

Örneğin, kesinlikle bir öcü, bir ahlak canavarı değilim ben. Üstelik şimdiye kadar erdemli görülerek onurlandırılan insan türüne karşıt bir yaradılıştayım. Aramızda kalsın, gururu-

(1) Nietzsche'nin yaz aylarında kaldığı İsviçre'deki Inn Irmağı Vadisi- ç.n.

mu asıl okşayan da bu gibi geliyor bana. Filozof Diyonizos⁽¹⁾'un havarisiyim ben; ermiş olmaktansa satır⁽²⁾ olmayı yeğlerim. Yeter ki okunsun bu metin. Belki bu karşıtlığı sevinçli ve insan-cıl bir tarzda ortaya koymaktan başka bir anlamı yoktur yazdıklarımın, belki de bunu başarmışımdır. İnsanlığı “düzeltmek” herhalde vaad edeceğim son şey olurdu. Benim tarafımdan yeni putlar dikilmeyecek; önce eskiler öğrensün, balçıktan ayaklar üzerinde durmak ne demekmiş. Putları (bana göre “idealler”i) *yıkmaq* çoktandır işimin bir parçası. İnsanlar ideal bir dünya *uydurdukça* gerçeklik değerinden, anlamından, hakikatinden edildi... “Hakiki dünya” ve “görünür dünya” – basitçe, *uydurulmuş* dünya ve gerçeklik. İdeal yalanı, şimdiye kadar gerçekliğin üzerindeki lanetti; insanlığın kendisi bu yalanla en derin içgüdülerine kadar aldatıldı, yanıltıldı; yükselişinin, geleceğinin, geleceğe dair yüce *hakkının* dayanağı sayılan *tersi* değerlere kendini adanana kadar sürdü bu.

III

Metinlerimin soluğunu içine çekeabilen, bunun yükseklerin havası olduğunu, *sert* bir hava olduğunu bilir. İnsan bunun için yaratılmış değilse, üşütmesi işten bile değildir. Buz yakında, yalnızlık korkunçtur – ama her şey ışık altında nasıl huzurla doludur. Nasıl da rahat soluk alır insan! Ne çok şeyin *aşağılarda* kaldığını hisseder!– Felsefe, şimdiye dek anladığım ve yaşadığım

(1) Yunan mitolojisinde şarap tanrısı. Ölüp yeniden dirilir; haz ve acı arasında gider gelir. Psikiyatrik bir tanı alanı olan manik-depresif durum onun adından gelir. – ç.n.

(2) Antik dönemde Diyonizos törenlerinde koronun hayvan maskeli oyuncusu. – ç.n.

kadarıyla, buzda ve dağ doruklarında gönüllü yaşamaktır – varoluştaki yabancı ve kuşkulu olan her şeyin arayışıdır, ahlak yüzünden bir kenara itilmiş her şeyin. *Yasaklanmış olanda* böyle gezinirken edindiğim geniş deneyimle, ahlak ve ideallerimin kökenine arzu edilenden farklı bir gözle bakmayı öğrendim: Filozofların *gizli* tarihi, şahsiyetlerinin ruhani anlamları aydınlığa çıktı benim için. Bir ruh hakikati ne kadar *taşır*, ne kadar *göze alır* bir hakikati? Giderek, değer in asıl ölçüsü bu oldu benim için. Yanılgı – ideale duyulan inanç – körlük değildir, yanılgı *koraklıktır*... Kavrayıştaki her edininim, ileriye atılan her adım cesaretten, kendine karşı sert oluştan, kendine dürüstlükten ileri *gelir*... İdealleri çürütmüyorum ben, onlara karşı eldiven takıyorum yalnızca. *Nitimur in vetitum*⁽³⁾: Bu işaretle yükselecek felsefem bir gün, çünkü şimdiye dek yalnız hakikatti aslında yasaklanan.

IV

Metinlerimde *Zerdüş'*ün yeri başkadır. Onunla, insanlığa şimdiye dek verilmiş en büyük armağanı verdim. Bin yılları aşan sesiyle *Zerdüş't*, yazılmış en yüce kitap, yükseklerin kitabı değildir yalnızca, bütün bir insanlık gerçeğini derin uçurumlar boyu *altında* bırakmıştır. Hem de kitapların en derini, hakikatin en zengin cevherinden doğmuş olanıdır; bir tükenmez kuyudur, içine giren hiçbir kovanın altınla, iyilikle dolmadan çıkmadığı. Konuşan ne bir “peygamber”, ne de adına din kurucusu denen hastalık ve güç istencinin dehşetli birliğidir. Onun bil-

(3) “Yasaklanmış olan için çabalarız.” anlamına gelen Latince deyim.– ç.n.

geliğinin değerine acı bir haksızlıkta bulunmamak için, her şeyden önce bu sesi, sessizliğin sesini iyi *duymak* gerekir. En sessiz sözlerdir fırtınayı çağırın; güvercin adımlarıyla gelen düşünceler yönetir dünyayı.

İncirler düşüyor ağaçlardan, hoş ve tatlı incirler. Kıpırmızı çatlıyor kabukları. Kuzey rüzgârıyım ben olgun incirlere.

Öğretiler, incirler gibi dökülüyor önünüze dostlarım: İçin şimdi sularını, yiğün tatlı içlerini! Sonbahar aldı bizi; gökyüzü duru, vakit ikindi.

Bağnaz biri değil burada konuşan, “vaaz” verilmiyor, *inanç* talep edilmiyor: ışığın sonsuz bolluğundan ve mutluluğun derinliğinden damla damla düşüyor sözcükler. – şefkatli bir salınım içindedir söylemler. Böyle şeyleri başaranlar ancak en seçkinlerdir.; benzersiz bir ayrıcalıktır burada bir dinleyici olmak. Zerdüş’t’e kulak vermek herkesin harcı değildir. Tüm bunlar ortadayken bir *ayartıcı* değil midir Zerdüş’t? Peki ne diyecek ilk kez yalnızlığına dönerken? Herhangi bir “bilge”nin, “aziz”in, “mesih”in ve diğer *düşkünlerin*⁽¹⁾ aynı durumda söyleyeceğinin tam tersini... Yalnız söyledikleri değil, kendisi de başkadır.

Yalnız başıma gidiyorum şimdi ey havarilerim! Siz de gidin ve yalnız olun. İstedğim budur.

Uzaklaşın benden ve koruyun kendinizi Zerdüş’ten. Dahası: utanın ondan! Belki de aldattı sizi.

Aydınlanmış insan düşmanını sevmekle yetinmemeli, dostlarından da nefret edebilmelidir.

(1) Sözcüğün aslı “decadent” bağlamı gereği “düşkün” olarak çevrilse de uygarlık alanındaki “çöküş”, “düşüş” anlamında kullanılan Fransızca kökenli bir sözcüktür. Nietzsche, ondokuzuncu yüzyılı bir decadence çağı olarak görür ve eserlerinde bu sözcüğe sıkça yer verir. – ç.n.

Hep öğrenci kalırsa insan, veremez öğretmenin hakkını. Neden yolmak istemiyorsunuz çelengimi?

Sayıyorsunuz beni: Ama hürmetiniz *devrilirse* günün birinde? Bir heykel sütununun altında kalmaktan sakının!

Zerdüş't'e inandığınızı mı söylüyorsunuz? Zerdüş'ün önemi var ki! Bana inananlarsınız, tüm inananların ne önemi var ki!

Henüz kendinizi aramamışken beni buldunuz. Böyledir tüm inananlar; bu yüzden değersizdir tüm inanışlar.

Şimdi beni yitirip kendinizi bulmaya çağırıyorum sizi; ve ancak *hepinizin beni inkâr ettiği gün*, döneceğim sizlere...

Friedrich Nietzsche

Her şeyin olgunlaştığı ve altın gibi renk alan tek şeyin üzüm-ler olmadığı bu kusursuz günde, hayatıma gün ıııdı ansızın: Önüme baktım, ardıma baktım, hiç bu kadar çok ve böyle güzel şeyi bir arada görmemiştim. Boşuna gömmemişim bugün kırk dördüncü yaşımı, buna hakkım vardı, çünkü onda hayata dair ne varsa kurtarılmıştı, ölümsüzdü. "Tüm Değerlerin Yenilenişı", "Dionysos Dithyramboslar" ve dinlenmek için "Putların Alacakaranlığı" – hepsi bu yılın, hatta onun son çeyreğinin armağanları! Nasıl şükran duymazdım bütün bir ömrüme? İşte böyle anlatıyorum hayatımı kendime.

NEDEN BÖYLE BİLGEYİM

I

Varlığımın şansı, belki de benzersizliği, kör talihinde saklıdır: Bilmeyece gibi söylersem, babam olarak zaten ölmüşüm ben, annem olarak yaşıyor ve yaşlanıyorum. Yaşam merdiveninin en üst ve en alt basamaklarından gelen bu çifte köken, çökmüş (décadent) olduğu kadar *başlangıçtır* da – açıklarsa her şeyden önce bunlar açıklar işte, beni başkalarından ayıran bu yansızlığı, yaşamın genel sorunları karşısındaki taraf tutmazlığı. Doğuş ve çöküş belirtilerini benden iyi hisseden yoktur, bu konuda eş bulunmaz bir öğretmenim, ikisini de tanırım, her ikisiyim ben. –Babam otuz altı yaşında öldüğünde zarif, sevimli ve kırılğandı. Yitip gitmeye yazgılı bir varlık gibiydi, yaşamın kendisinden çok, tatlı bir hatırasıydı sanki. Onun yaşamı biterken, benimki de tükenmeye yüz tuttu. Otuz altı yaşında, yaşam enerjimin dip noktasındaydım, –yaşamasına yaşıyordum ama üç adım önmü göremiyordum. O zamanlar –sene 1879–Basel’de öğretim görevimden ayrıldım; yazı St. Moritz’de, kışı da – hayatımın güneşten en yoksun kışını – Naumburg’da bir gölge gibi geçirdim. Dibe vuruşum böyleydi işte: *Gezgin ve Gölgesi*⁽¹⁾ bu sırada yazıldı. Şüphesiz, o zamanlar gölgelerden iyi anlıyordum... Ertesi

(1) *İnsanca, Pek İnsanca*, II. Kitap, II. Bölüm

kış, Cenova’da geçirdiğim ilk kış, aşırı bir kansızlığın ve kas erimesinin nerdeyse kaçınılmaz kıldığı o tatlılık, o yüceltme, “Tan Kızılığı” nı doğurdu. Bu eserin yansıttığı kusursuz aydınlık, ferahlık ve zihinsel taşkınlık, yalnızca bünyemin derin güçsüzlüğüyle değil, üstelik en aşırı acı duygusuyla da bir aradadır. Üç gün aralıksız süren bir beyin sancısıyla acılar içinde kıvranır ve balgam çıkarırken, sağlıklı olduğum zamanlarda tırmanamadığım, yeterince arınmış ve duygusuz yaklaşmadığım her düşüncenin, eşsiz bir diyalektik berraklık ve soğukkanlılıkla üzerinden geçiyordum. Diyalektiği, o en ünlü örneğinde, Sokrates’in durumunda, nasıl bir çöküş belirtisi olarak gördüğümü okurlarım belki bilirler. Aklın tüm hastalıklı durumları, ateş yükselmesinin ardından gelen yarı baygınlık hali bile, bugüne dek yabancı olduğum şeylerdi; bunların doğasını ve sıklığını okuyup öğrenmem gerekti. Kanım ağır akar. Ateşimin yükseldiğini gören olmamıştır. Beni uzun süre sinir hastası olarak tedavi eden bir hekim sonunda, “hayır!” demişti, “sorun sizin sinirlerinizde değil, sinirleri bozuk olan benim.” Mutlaka, teşhis edilemeyen bir bozukluk olmalı bende. Genel bitkinliğe bağlı sindirim sorunlarım bir yana, organik bir mide hastalığım yoktur. Bazen tehlikeli biçimde körlüğe yaklaşan göz bozukluğu da bir neden olmayıp, bir sonuçtur yalnızca: Yaşama gücüm yükseldikçe, görme gücüm de artmıştır. Uzun, oldukça uzun yıllar almıştır iyileşmem; bu süre ne yazık ki bir nüksetme, gerileme, bir çeşit çöküş dönemidir aynı zamanda. Tüm bunlardan sonra, çöküş konusunda deneyimli olduğumu söylememe bilmem gerek var mı? Bu konuyu her yönüyle iyi bilirim. Kavrama ve tutuştaki bu ince dokunuş, *nüanslara* duyarlı bu parmaklar, dönemeci görebilme yetisi, her birini o zamanlar öğrendim ki hepsi, gözlemin kendisinin bile gözlemin bileşeni olarak bende rafine hale geldiği o çağın armağanıdır. Bir hasta gözüyle daha *sağlam* kavram

ve değerlere bakmak, bir de tersine, yaşam *servetinin* bolluğu ve kendine güveni içinden aşağıya, çöküş güdüsünün gizil işleyişine bakmak – buydu benim en uzun ödevim, benim esas dene-yimim; olduysam, burada usta olmuşumdur. Artık *bakış açılarını değiştirmek* benim elimde, bu güce sahibim: Değerlere yeni değerler biçmenin, gelirse benim elimden geleceğine dair, işte ilk neden.

II

Çökmüş olmam bir yana, onun karşıtıyım da. Kanıtlarımdan biri, zor durumlarda içgüdüsel olarak her zaman *doğru* kurtuluş araçlarını seçmiş olmamdır; çöküşün kendisi ise hep zararlı yolları seçmiştir. *Genel olarak* sağlamdım, kendime has bir açıdan da çöküyordum. Mutlak yalnızlığa dayanmak ve alışılmış koşullardan çözülüp kurtulmak için bulduğum güç, bakımımı kimseye devretmemek, işimi gördürmemek, *hekim* eli-ne kalmamak için kendimi zorlayışım – *hepsi*, en başta gereken şeyi o zamanlar içgüdüsel olarak apaçık bildiğimi gösteriyor. Kendim ele aldım, kendimi ben iyileştirdim. Bunun koşulu, her fizyoloğun kabul edeceği üzere, *insanın temelden sağlam olmasıdır*. Tipik kırılğan bir yaradılış iyileşemez, özellikle de kendi kendini iyileştiremez. Tersine, sağlam bir bünyede hastalık, yaşamak, daha çok yaşamak için güçlü bir uyarıcı bile olabilir. Gerçekten de her uzun hastalık dönemi bana böyle görünüyor: Yaşamı, onunla birlikte kendimi de yeniden keşfettim. Tüm iyi şeyleri, küçük de olsalar, başkalarının kolayca tadamadığı şekilde tattım; *sağlık* isteğimden, *yaşama* arzudan kendi felsefemi kurdum. Dikkatinizi çekerim: Dayanma gücümün en düşük olduğu yıllarda *bıraktım* ben kötümserli-

ği. Kendimi toparlama içgüdüğü, o muhtaçlık ve yılgınlık fel-sesini *yasaklamıştı* bana... Hem, *dirayet* dediğimiz şey aslında nereden anlaşılır ki! Dirayetli insan duyularımıza hoş gelir; öyle bir ağaçtan yontulmuştur ki hem sert, hem körpe hem de güzel kokuludur. Kendine yarayan şeyden tat alır yalnızca; yarayı sınıırı aşıldı mı beğenisi de biter, hoşlanması da... Zararlı olanın ilacını tahmin eder; kötü rastlantıları kendi yararına kullanmasını bilir; onu öldürmeyen şey güçlendirir. Gördüğü, işittiği, deneyimlediği her şeyden içgüdüsel olarak *kendi payını çıkarır*. Seçici bir ilkedir, pek çok şeyi geri çevirir. İster kitaplarla, ister insanlarla ya da yaşam alanıyla, hep *kendi* çevresindedir. *Seçer, izin verir, güvenir* ve böylece onurlandırır. Her türlü uyarana karşı yavaşlıkla, uzun bir temkinin ve arzulan bir gururun içine işlediği o ağırlıkla yaklaşır. Gelmekte olanı önce gözden geçirir; ona karşı koymayı düşünmez bile. Ne “şanssızlığa” ne de “suça” inanır: Hem kendisiyle hem de başkalarıyla başeder; *unutmasını bilir*. Öylesine güçlüdür ki her şey onun iyiliğine çalışmak *zorunda kalır*. Sonuç olarak, çöküşün *karşıtıyım* ben: Çünkü tam da *kendimi* anlatıyorum.

III

Böyle bir babaya sahip olmayı büyük bir ayrıcalık olarak görüyorum: Vaaz verdiği köylüler – ki Altenburg Sarayı’nda yaşadıkdan birkaç yıl sonra vaiz olmuştu – bir meleğin ancak böyle görünebileceğini söylerlerdi. – Böylece ırk sorunsalına temas etmiş oluyorum. Tek damla kötü kan ya da Alman kanı taşımayan, saf kan bir Polonya asilzadesiyim ben. En derin karşıtımı, içgüdülere özgü ölçüsüz bayağılığı aradığımda anneme ve kız kardeşime ulaşıyorum. Böyle bir alçaklıkla akraba olduğu-

ma inanmak tanrısallığıma hakarettir. Annemden ve kız kardeşimden şu ana kadar gördüğüm muamele, tarifsiz bir kasvet yaratıyor içimde. Burada, kusursuz bir cehennem makinesi işliyor, beni bir bakışta, en yüksek anlarımda kanlı yaralar içinde bırakacak kusursuz bir dakiklikle... çünkü, zehirli kurtlara karşı koyacak güç kalmıyor insanda öyle anlarda... Fizyolojik yakınlığımız böyle bir öncül uyumsuzluğa olanak veriyor. 'Sonsuz döngü'ye karşı en açık itirazımın, uçurumdan gelen asıl düşüncemin hep annem ve kızkardeşimle ilgili olduğunu kabul ediyorum. – Ama bir Polonyalı olarak da devasa bir soya çekimim... Yeryüzünde bulunan bu en asil ırkı benim ortaya koyduğum ölçüde arınmış bir halde bulmak için asırlar öncesine gitmek gerekir. Günümüzde adına asalet denilen şeye karşı bende büyük bir uzaklık duygusu hakim. – Genç Alman İmparatoru'na arabacım olma onurunu dahi vermem. Denk oluşumu kabul ettiğim bir istisna var ki minnettarlıkla söylüyorum bunu. Bayan Cosima Wagner açık arayla en asil varlıktır ve eksik kalmasın diye belirtmek isterim ki Richard Wagner de bana en yakın şahsiyettir. Gerisi boş. Akrabalık dereceleri hakkında bugün geçerli olan tüm egemen kavramlar, daha aşırısının bulunamayacağı fizyoloji saçmalıklarıdır. Papa hâlâ bu saçmalık üzerinden hareket ediyor. Kişi en az kendi ebeveyniyle akrabadır: kendi ebeveyniyle akraba olmak, bayağılığın en uç noktasıdır. En yüksek yaradılışlar, kökenlerini sonsuz geride bırakmışlardır; onlardan çok şey almak, biriktirmek, saklamak gerekir. Büyük şahsiyetler en kadimleridir: bilemiyorum ama Julius Caesar babam olabilirdi – ya da İskender, vücut bulmuş şu Dionysos... Tam da bu satırları yazarken postayla bir Dionysos büstü geldi bana...

